

Feilberg, C. (2014). *Dannelsen af en psykologisk og videnskabelig habitus hos psykologistuderende*. Ph.d. afhandling ved Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet. Kan hentes på www.livsverden.dk/feilberg.

Resumé af afhandlingen

Afhandlingen er en empirisk undersøgelse af psykologistuderendes tilegnelse af træk ved en psykologisk og videnskabelig habitus ved psykologistudierne på Roskilde Universitet og Aalborg Universitet. Herved bidrager afhandlingen til den overordnede diskussion om, hvad målet med og kvalitet i en universitetsuddannelse skal forstås som.

Som udgangspunkt for studiet af psykologistuderendes dannelsesprocesser indføres en analytisk distinktion mellem en psykologisk (fænomen orienteret) habitus, og en videnskabelig (teoretisk) habitus. Herved tydeliggøres de studerendes dobbelte opgave der består i, at man må lære at trække på sin egen livsverden på en kvalificeret måde, når man skal forstå andre (psykologisk habitus), men at denne psykologiske sans for problemstillingen også må opkvalificeres via videnskabelig teori og metode, hvis man skal agere professionelt i sit senere arbejde (videnskabelig habitus). Denne helhed kaldes en dannet psykologisk og videnskabelig habitus.

Afhandlingens hoveddele

Grundlagsteorikapitlet (kap. 2). Afhandlingens grundlagsteori (forforståelse) diskuterer de grundlæggende ontologiske, epistemologiske, etiske og metodologiske spørgsmål af betydning for afhandlingens problemstilling og den teoretiske begribelse af den. Det sker ved at italesætte en eksistentiel fænomenologi baseret på Merleau-Ponty, Heidegger, Gadamer og Ricoeurs arbejde, og ved at fremhæve livsverdenen som fænomenologiens omdrejningspunkt, hvormed oplevelse, krop og tanke hænger sammen i et udelt hele på tværs af mennesker. I afhandlingen fremhæves en distinktion mellem livsverdens tre 'niveauer' i form af det æstetisk (oplevelsesmæssige), praktiske og teoretiske meningsniveau, hvormed vi altid er i oplevelse, og hvormed det teoretiske meningsniveau udgør en reduktion af livsverdens helhed. Dette fremhæves også ved distinktionen mellem eksistensdimensionerne person, anden (gruppe, samfund) og kontekstualiseret verden som et fælles tredje (fælles livsverden). Ekspliciteringen af grundlagsteorien gør det desuden muligt at inddrage og anvende psykoanalytiske og kritisk teoretiske perspektiver på problemstillingen i tillæg til de eksistentiel-fænomenologiske.

Kvalitativ forskningsmetodologi og forskningsdesign (kap. 3+5). Afhandlingen præsenterer en eksistentiel-fænomenologisk tilgang til kvalitativ metodologi, med vægt på sagen selv som et fælles tredje (virkelighedsforankring), gennemskuelighed og eksemplarisk beskrivelse, samt et forudgribende forskningsdesign med bl.a. ekspliciterede forudantagelser. Det er sket ved både at trække på fænomenologer som Keller, Heidegger, Gadamer og Ricoeur, foruden Blaikies arbejde med hensyn til forskningsdesign. I afhandlingen præsenterer jeg med andre ord et nyt bud på en fænomenologisk forskningsmetodologi, som går på tværs af de traditionelle dikotomier mellem 1)

induktion og deduktion, og 2) mellem at beskrive og at fortolke. Det gør jeg ved hhv. 1) at fremhæve den hermeneutiske cirkels vekslen mellem spørgsmål og svar, mellem forudantagelser og en revision af disse i lyset af de empiriske observationer og resultater, som en cyklisk proces mod en bedre forståelse af sagen (Gadamer), og ved 2) at forstå al fænomenologisk forskning som nødvendigvis *beskrivende*, men samtidig fremhæve *fortolkningens* vigtighed ved kvalitativ forskning (Heidegger, Ricoeur).

Empirien er indsamlet på hhv. psykologistudiet på Roskilde Universitet (RUC) og på Aalborg Universitet (AAU). Psykologistudiet på RUC er en kombinationskandidatuddannelse med to års basisstudium efterfulgt af en specialisering i to fagmoduler, hvoraf psykologi kan være den ene. Psykologistudiet på AAU er derimod en femårigt kandidatuddannelse i psykologi (cand. psych.). Empirien er derfor indsamlet som to selvstændige studier af de to forskningsfelter (dvs. ingen komparative undersøgelser).

Det empiriske materiale fra RUC består af interview og re-interview med to studerende; én på bachelormodulet og én på kandidatmodulet. Desuden observation af deres projektforsøg og gruppeinterview med deres respektive projektgrupper (i alt 4 interview og 2 gruppeinterview og 2 observationsforsøg).

Det empiriske materiale fra AAU består af interview og re-interview med to studerende; én på bachelorstudiet og én på kandidatstudiet. Desuden hhv. observation af og gruppeinterview med projektgruppen, og observation af seminarforsøg (i alt 4 interview, 1 gruppeinterview og 2 observationsforsøg). Derudover interview med tre kandidatstuderende, og endelig gruppeinterview med to projektgrupper som jeg selv har vejledt (i alt 3 interview og 2 gruppeinterview).

Teoretisk begribelse af problemstillingen (kap. 4). Til at beskrive centrale træk ved en psykologisk habitus og en videnskabelig habitus, trækker jeg på bidrag fra Merleau-Ponty, Gadamer, Ricoeur, Bion og Habermas. I en fænomenologisk fortolkning af Bourdieus habitusbegreb, fremhæves vanen som central for at forstå en professions opbyggede beredskab til at agere hensigtsmæssigt og professionelt i forhold til faglige problemstillinger; denne habitus angår ikke mindst det æstetiske (oplevelsesmæssige) og praktiske meningsniveau hos den enkelte professionsudøver, uden at begrænse sig hertil. Ved mine beskrivelser af træk ved en psykologisk habitus og ved en videnskabelig habitus præsenterer jeg en ny måde at forstå universitetspsykologi på, nemlig ved at tage udgangspunkt i fagets dilemma: at tilegne sig en både psykologisk habitus og en videnskabelig habitus og at forene dem i en dannet psykologisk og videnskabelig habitus. Disse træk udgør projektets baggrundsforståelse i forhold til fortolkning af det empiriske materiale. Den består altså af en to-benet struktur: den psykologiske habitus' sans for fænomenerne og udholdenhed i forhold til at undersøge og beskrive dem på den ene side, og den videnskabelige habitus' objektiviserende greb om fænomenet på den anden side, hvor en metodisk undersøgelse og en teoretisk forklaring af sagen skal videreudvikle den umiddelbare forståelse. Disse to 'ben' må dog i bedste fald kombineres, hvormed den umiddelbare forståelse informerer den videnskabelige begribelse, og det

på en måde som videreudvikler vores forståelse af sagen selv; beredskabet eller denne indstilling kalder jeg en dannet psykologisk og videnskabelig habitus.

Til at forstå dannelsesprocesserne trækker jeg på Gadamer, Kemp og Negts arbejder og fremhæver på den ene side den nødvendige selvforglemmelse og engagement i uddannelsesaktiviteten (*eksistens i spil*), og på den anden side den nødvendige bevægelse tilbage til sig selv ved at udvikle sin egen stemme. Med dannelsesprocessen forstår jeg inkorporeringen og tilegnelsen af træk ved en psykologisk og videnskabelig habitus, hvilket ikke mindst muliggøres af studerendes personliggjorte efterligning og inspiration af undervisere og medstuderende (den skabende mimesis). Til at forstå de hæmmende og afsporende dynamikker i dannelsesprocesserne, i det videnskabelige arbejde og gruppearbejdet, trækker jeg på psykoanalytikerens Bions teori om følelsernes indflettethed i vores reflektive tænkning. If. Bion må man udholde og håndtere frustration og uvished i arbejdet med at udvikle en grundlæggende ny eller kompleks forståelse af et menneskeligt fænomen; og er man ikke i stand til dette som individ eller inden for gruppen, hæmmes eller afspores det videnskabelige undersøgelsesarbejde.

De empiriske resultater (kap. 6+7). Afhandlingen viser, at uddannelsesudbytte- og kvalitet må forstås ud fra, i hvor høj grad det lykkes at præge den psykologistuderendes måde at se (percipere), handle og tænke på en faglig og videnskabelig måde på. Dannelsen af en psykologisk og videnskabelig habitus må ikke mindst forstås ud fra et socialt og følelsesmæssigt perspektiv på de intra-og interpersonelle processer, som er forbundet med at forandre sin person og verdensforståelse på en grundlæggende måde. Via beskrivelser og fortolkninger af studerendes uddannelsesforløb indkredses fænomenet *eksistens i spil* som afgørende for, at de studerende engagerer sig på måder, som bringer dem i netop de situationer (på dybt vand), hvor de kan udvikle sig mest. Særligt projekt- og gruppeorganiseringen er eksemplarisk i forhold til at understøtte og muliggøre disse dannelsesprocesser, og i afhandlingen beskrives eksempler på, hvordan stærke følelser og processer bringes i spil (eksistentielt drama) i forbindelse med de studerendes arbejde med en faglig problemstilling og psykologisk teori og metode. Men skal *eksistens i spil* bidrage konstruktivt til de studerendes dannelsesprocesser kræver det en tilsvarende indsigtfuld vejledning. Afslutningsvist argumenteres der for, at en øget viden om disse fremmende og hæmmende processer kan hjælpe de studerende med at tilegne sig træk af en psykologisk og videnskabelig habitus. Både studerende, undervisere og studieledelsen kan med andre ord drage nytte af den præsenterede viden, således at processerne kan understøttes og udvikling fremmes.